

Szarka Ilona

Nem leszek elhagyatva

Körösladányi vagyok

Tősgyökeres Körösladányi vagyok. 1922. április 26-án születtem. Eddig ott, Ladányban éltem. Most költöztem ide, Orosházára, az otthonba. Régebben Ladány nagy falu volt, legtöbbször olyan 8-10 ezren éltek ott. Aztán jött a háborús időszak, többen a munkalehetőség miatt városba költöztek. Megcsappant a lakosság, olyan 4-5-6 ezer maradt mára.

Édesanyámat Nyíri Rebekának hívták.

Édesapám Szarka Ignác volt. Ő 1870-ben született. Nagyon sovány ember volt. Mifelénk úgy mondták az ilyenre, hogy girhes.

Édesapám már legénykorában hívó lett. Édesanyám mielőtt az én apám felesége lett, Szarkáné lett, azelőtt jutott el a hitbe. Az ő édesanyja, az én nagymamám nem volt hívó. Az én édesanyám ettől függetlenül járt a gyülekezetbe. Egy nagynénje hívó volt, nagymamámnak a testvére. Nagymamám is készült rá, hogy majd ő is hívó lesz, de jött a háború, meg aztán ilyen-olyan dolog. Közben eltelt az idő. Majd csak a háború után lett hívó ő is.

Derékba tört házasságok

Édesanyám első férje a háborúban halt meg. Édesapám első felesége pedig gyerekszülésben. Így mindketten özvegyek lettek sok gyerekekkel.

Tizenhat testvér

Az előző házasságból édesapámnak öt gyermeke volt, az édesanyámnak meg nyolc, amikor összekerültek. Tizenhárom gyerek után mi, három közös gyerek születünk. Én a végén voltam a sornak, az utolsótól vissza a második. Csak egy volt még utánam. Nagyon nehéz volt összeszokni a hozott gyerekeknek. Volt már abból olyan, akivel nem is kellett összeszokni, már férjnél volt. Volt három nálam öregebb unoka. Én voltam a fiatalabb, ők az öregebbek. Legöregebb családtag - már az édesapámé - 1902-ben született, én 1922-ben, 20 év volt köztünk.

Tanyán laktunk

Tanyán laktunk, ott fogtunk földet a tanya körül. Édesapámnak mindig volt alkalmazottja, akit a városból fogadott föl, és az odaköltözött családotól. Nem tudom megmondani, a fizetséget akkor minek nevezték, és mennyi volt az. Kimérte neki a járandóságot természetben is meg pénzben is.

Elég nagy volt a tanyánk ahhoz, hogy más is ott lakjon. Mi is sokan voltunk, és még volt hely egy másik családnak is. Több épületből állt, eredetileg urasági birtok volt. Nincs már meg a tanya. A demokrácia mindent lepusztított. Téglából volt építve, hát kellett nekik a téglák. Még most is állna, de nem áll, mert lebontották. Kár. Nem maradt meg mostanra abból semmi.

Tanyasi állattartás

Csirke, tyúk volt, tojást is adtunk el, kacsát is meghízaltva vagy soványan is. A tanyasi embernek a jószágértartás volt a legnagyobb jövedelmezősége. A piacra hordtuk eladni. Disznó biztosan volt

mindig 20-30 darab, ehhez jött még legalább ennyi kacska, liba. Csirke 50, vagy még annál több is. Egy csapat csirke 50-60 darab volt egy kotlóval. Volt, hogy három ilyen csapat is ott kapirgált a tanya körül. Nagyon jól érezték magukat. Fokozatosan nőttek fel. Lovunk is volt, talán nyolc, nem is tudom már pontosan. Velük művelték a földet, húzták az ekét. Tehenünk is volt vagy hat. Pusztult el disznó is, ló is, tehen is. Sokféle baj előfordul a gazdaságban. Az apámnak később már könnyebb lett a sorsa, mert úgy emlékszem, hogy ő már nem dolgozott, csak a fiúk.

Tanyai kötelességek

A tanya azért volt tanya, hogy ott jószágértékelés legyen. Mikor hazajöttünk az iskolából, és amikor már nem jártunk iskolába, mert szünidő volt, sok dolgunk volt a jószággal. Már délután két óra körül, három óra felé visít a malac, gágog a liba, menne kifelé legelni. Gyerekek! – hajtsátok kifelé a jószágot! – szólta a szülő. Mentünk ki velük. Azután mellette kellett lenni, őrizni, mert a liba sem ott állt meg, ahova kihajtottuk, malac meg pláne, és a tehen se; ment a feje után oda, ahol több, szebb legelni valót látott. Ahogy hazaértünk az iskolából, gyors ebéd, azután ki az állatokhoz. Tanulásra nem volt idő, nem úgy, mint a mai gyerekeknek, hogy az anyja nyakon veri, ha nem tanul. Majd tanulsz! - mondták nekünk. De nem volt arra idő, mivel első volt a megélhetés.

Az volt a szerencsénk, hogy jó fejünk volt. Mikor elmentünk az iskolába, tanítás előtt kétszer elolvastuk, már tudtuk is. Odafigyeltünk, mikor az előttünk valót felszólították. Abból is tanulhattunk, amit az mondott. Nem minket feleltettek elsőnek. Mire sorra kerültünk, már tudtuk a leckét.

Nem volt könnyű akkor iskolásnak lenni, a mai gyerekeknek erről fogalma sincs.

A legkisebb testvérek sorsa

Nyolcan voltunk Szarka részről, a másik nyolc Tóth volt. A Szarka és a Tóth gyerekek együtt nyolc-nyolc. Csak a Szarkák két fajták voltunk. Mi hárman voltunk a legkisebbek. Gondolhatná valaki, hogy minket kényeztettek a többiek. Nem így volt. Minket ütöttek. Nem úgy volt, hogy a kicsit kényeztetik. Olyan is lehetett valahol máshol, de mi ezt nem tapasztaltuk. Inkább azt tapasztaltam, hogy a kicsi mindig útban van. Erigyj mán innen! Supsz egy nyakleves. Testvértől is, szülőtől is jött az, mikor kitől. A nagyobbak csak féltestvérek voltak mind a két oldalról. Apai oldalról is meg anyai oldalról is. Így is kezelték bennünket, hogy nem igazi testvér. Nekem csak két édestestvérem volt. Mi hárman közelebb voltunk egymáshoz már korunknál fogva is. A bátyám egy évvel volt öregebb, az öcsém meg két és féllal volt fiatalabb. Mink együtt nőttünk fel. Annyi gyerek mellett a szülőknek nem is volt sok idejük ránk. A nagyobb testvérek feladata volt, hogy vigyázzanak ránk. Mikor hogy vigyáztak! Nem vették azt komolyan.

Libapásztor

Földművelés folyt, ebből élt a nagy család. De én már nagyon az utoljában voltam, késői gyerek, énvelem csak a bajuk volt. Ahogy felcseperedtem, engem is befogtak a munkába. Nem volt más választás, azt kellett tenni, ahova be lehetett fogni. Voltak csirkék, kacsák, libák, ezeket is neveltünk. A libát őrizni kellett, a kacsának zöldet kellett vágni, korpával keverni. Volt ott a gyerekek is munka, amit a gyerekek el tudott látni. Már négy-öt éves koromban kezdeni kellett a libapásztorkodást. Emlékszem arra, hogy a kislibáknak olyan szokásuk van, hogy a libapásztort szeretik körülülni. Leültem közéjük. Fáztam, mert hűvös volt. Körülültek a libák, volt vagy húsz kisliba. Olyan jól melegítettek. Az édesanyám kijött és azt mondta: Jaj, ne ülj úgy közéjük, mert

agyonnyomod őket! Észre sem veszed, annyira közel bújnak hozzád. De sosem nyomtam agyon egyet se.

Bejárás a tanyáról

Édesanyámnak az első házasságából nyolc gyermeke született. Ők nem a tanyáról jártak iskolába, hanem a nagynénitől bentről, a faluból, nagymamának a testvérétől. Nekik sokkal könnyebb volt. De mi, az apróbbak, a későbbi gyerekek ezt már nem kaptuk meg. Az első naptól kezdve az utolsóig a tanyáról jártuk ki az iskolát.

Háborús idők

Azt mondom, ha az ember nyakába borítanak egy veder hideg vizet, nehéz azt elviselni. De ha apránként öntik rá, akkor meg lehet szokni, el lehet viselni.

A tanyán egy tanyaszomszédunk kaszált. Búzát arattak. Odament a román valamit elvinni. A gazda olyan mérges lett rá, hogy belevágta a románba a kaszáját, mert már mindenét elvitték. A román persze, hogy az belehalt abba a sérülésébe. No, még ez is! Ennek az embernek menekülni kellett. Ki volt tűzve, hogyha elő tudják keríteni, kikötik a piactéren Ladányban, és amíg él, mindennap vágnak le belőle egy darab húst. Meg is tették volna. Ezt az én anyám meghallotta, mert akkor is be volt rendelve valamiért a tanácsházára kocsival fuvarra vagy mire. Gyorsan visszafordult, hajtott kifele a tanyára, amilyen gyorsan csak lehetett a két lóval, hogy hírt adjon a szomszédnak; meneküljön, mert ez a sors vár rá!

A gyerekek elébe szaladtak, mikor jött a kocsi, mert a tanyasi gyerek ismeri, mikor az ő kocsijuk zörög. Tudja: ki jön a kocsival. Rohantak elébe. Azok keresztül szaladtak a földeken oda, ahol a szomszéd aratott, mondták neki a rossz hírt. Már nem emlékszem, hogy hívták a tanyaszomszédot.

Árvízveszély

Ladány a Sebes-Körös mellett van, de kiöntésre nem emlékszem az én időmben. Volt nagy víz sokszor, de ki nem öntött. Volt olyan árvízveszély, hogy kitelepítették a falut. Minket is kiköltöztettek a tanyából. Másik községbe kellett menni átmenetileg. Félték, hogy jön az árvíz, de nem öntött ki. Lehúzódott. Azt szokták mondani, hogy tűznek, víznek nincsen rakoncája. Rakoncának nevezték azt a rudat, mikor a kocsira pakolták a szalmát vagy a kalászos gabonát, kévét, vendégoldallal volt szélesítve a kocsi, amellé tettek keresztfát, ezt nevezték rakoncának. Így többet lehetett pakolni a kocsira.

A gát mellé nem lehet ilyen rakoncát tenni, hogy több víz férjen el a folyóban.

Lenézett tanyasi gyerek

A tanyasi gyerek tudta azt, hogy mi az iskolabajjárás. A falusi gyerekeknek nem volt érdekes, könnyű volt neki. Olyan is volt, hogy lenézték a tanyasi gyereket. Nem a szegénység miatt. Annyira szegények azért nem voltunk, hogy lenézzenek miatta. Abból a szempontból voltunk lenézve, hogy a falusi élet más volt abban az időben is, mint a tanyasi élet. Mit tudott a tanyasi gyerek? A legközelebbi boltot tudta, amibe jártunk. Mást semmit sem. Nem tudta, hogy mi történik a faluban.

Tél a tanyán

Amikor éjszaka nagy hó esett, akkor reggel a férfiaknak elő kellett venni a lapátot. Nagy területen feküdt a tanya. Beljebb volt a köztől. Ha nagy hó esett, azt az utat, ami a tanyától a közigig terjedt, a nagyoknak meg kellett tisztítani a hótól, hogy mi kicsik el tudjunk menni az útig. Onnan már mehettünk tovább, ha korábban elment egy szánkó, annak a nyomán. Keserves volt az. Nekünk is az kellett volna, hogy szánkóval vigyenek el az iskolába. Kellene volt, de nem volt úgy. Nem emlékszem rá, legalább egyszer is befogták volna a nagyok a lovakat, hogy az apróbb gyerekeket szánkón bevigyék a faluba. Ez így kellett volna, gondoltuk, de nem kaptuk meg.

Barátok nélkül

A tanyánkhoz nem volt közel másik tanya. Nem volt kivel barátkozni, csak a libával meg a malaccal. Egy gyereknek ez nem elég, de már mindegy, ezen túl vagyok, kinőttem.

Hívó testvérek

Hárman voltunk kis Szarkák, ezek közül egyedül én lettem hívó. A nagy Szarkák közül kettő, Tóthék közül volt három. A tizenhatból összesen hatan nyertük el az Úr kegyelmét.

A sógornő uralma

Milyen zűrös, milyen különleges körülmények voltak ott a tanyán! Enni-, innivaló mindig volt, annyira nem voltunk szegények, mégis meglelt a baj. 1942-ben kezdődött ez, akkor még nem voltak bent az oroszok, csak később jöttek. A nagy Szarkák közül – azok voltak öten, a kis Szarkák meg voltunk hárman - egy bátyám Heves megyében lakott. Onnan hozott magával egy cigányasszonyt. Odaköltöztek a tanyára. Nem láttam, hogy a cigányasszony hozott volna valamit. No, a parancsolásból aztán kivette a részét, de nem a munkából. Semmit nem dolgozott, csak uralkodott. Az én apám 70 év fölött volt már akkor. Öregsége miatt már nem ő irányította a gazdaságot, nem ő volt a főnök, hanem a cigányasszony meg a bátyám.

Mivel az én anyám már második felesége volt az apámnak, az első csapat gyerek, a nagy Szarkák kisépérték a tanyából a második mamát gyerekestől. Nem volt szabad a tanyaiba bemennünk.

Mondok egy esetet. Az öcsém Szegeden volt pékinas. Nyáron hazajött szabadságra, megkapta azt a két hetet, ami neki is járt. A tanyára nem mehettünk ki, mi három gyerek, a kis Szarkák. Nem volt jogunk bemenni a házba, nem engedték meg a nagy Szarkák. Dolgozni dolgozhattunk munkabérért. Aratáskor kévét hordtunk. Az aratógép levágta, mi hordtuk össze a kévét, raktuk keresztbe. Ezt lehetett nekünk csinálni. De mikor bementünk enni, akkor az kellett volna a cigányasszonynak, hogy én álljak oda és mosogassak el. Erre azt mondtam az apámnak, hogy nem csinálom, nem mosogatok. Azt a munkát végzem kint az aratáson, amit a férfiak; kévét hordok, keresztet rakok, ami nem könnyű dolog. 18 kéve volt egy keresztben. Alul egy, négy irányban négy-négy és felül is egy, így jött ki a tizenhatsz. Megvolt az oka, miért kellett így rakni; jól szellőzött és nem ázott be sem alulról, sem felülről.

Malomvétel

A háború után a faluban volt kulák is meg szegény ember is. Mi kulákoknak lettünk minősítve, mert a földünk nagyobb darab volt, de azt nem nézte senki, hogy 7.200 dollár adósság terhelte, mikor apánk meghalt. Az adósság abból eredt, hogy apánk belement egy malomvételbe. Egyik ember a

másikat rábeszélte. Ide, Orosházára való néni volt, aki nagyon közrejátszott a vételben. Nem tudom megmondani, milyen Rózsika néni volt. Közösen vettek egy malmot. Ő 200 kilométerre lakott Ladányban, a malom meg Taron volt, Heves megyében. Apám oda akart menni lakni, de anyám azt mondta, nem hajlandó oda elmenni. Mégis rábeszéltek. Aki a társ volt, annak a foglalkozása pék volt. Elmegyünk, megvesszük közösen a malmot, péküzemet nyitunk, én leszek a pékmester, mondta és álmodozott a társ. Álmodozott a társ. Helyben nem volt malom. Valameddig ment a malom, azután becsődölt.

Elárverezték volna az én apámnak minden vagyonát, ha az állam nem hozza be a védett birtokrendszert. Nemcsak ő volt ilyen ember, aki így leadósodott abban az időtájban. Nem lehetett elárverezni, mert védett birtok lett az apám földje, vagyona. Államilag volt védett. A hitelezőknek majd az állam kifizeti, ha a gazda nem bírja kifizetni bizonyos időn belül.

Különös halál

44-45-ben, – már nem tudom biztosan, decemberben meghalt az apánk, karácsony szombatján volt a temetése, arra pontosan emlékszem. A következő márciusban meghalt Lajos bátyám is, mert akkorra már ő is megkapta az „adagot”. Hogy mi történt? Meg lettek mérgezve mind a ketten. Ezt megmondta a doktor. Azt is megmondom, mivel: mákgubó teával. Azt főzögetett az asszony apámnak. Előbb apámnak főzte, azután meg Lajosnak. Mennyit ittak, mennyit nem, nem tudom - nem voltunk ott - de rendszeresen itták őket. Az ópium altató és mérreg. Tönkre teszi a szívet. Az asszony nem ivott belőle, ravasz volt, ő élni akart, ő nem halt meg. Ő lett a családban a királynő. Nem lehet ezt részletesen elmondani úgy, ahogy történt, csak nagyjából mondhatom el. Nem intéztünk semmit abban a helyzetben, se a rendőrségen, se sehol. Annak az asszonynak, aki ludas a dologban, párttitkár volt a fia. Milyen úr volt az! Ladányban

párttitkár volt, ott helyben. Azt hiszem, ezzel mindent megmagyaráztam.

Nem bírta kifizetni a felvett kölcsönt apánk, mert meghalt.

Mi szarka gyerekek megörököltük a 7.200 adósságot nyolcan

öröklésünk arányában. A nagyobb gyerekek többet örököltek a vagyomból is, az adósságból is. Igazságos volt ez így, mert például mennyit dolgozott a három kis Szarka gyerek, mikor a 20-as években születtek. A nagyobbak meg már megszülettek a tízes évek elején és még előbb. Addigra ők már sokat dolgoztak, mi meg még semmit. Arányosan csinálta az apám az örökséget. Így volt igazságos.

Aztán jött a téészesítés, és elvitte a jószággal együtt a földet. Ez volt a szerencsénk! Ennek örültünk. Úgysem tudtuk volna visszafizetni a 7.200 aranydollár adósságot. Ez az adósság is odalett a földdel együtt.

Magtár eladás

Mikor édesapánk meghalt, (nyolcan voltunk örökösök: az öt nagy Szarka meg három kis Szarka) Tehát nyolc Szarka gyerek volt a tanyán örökös. Volt egy különálló épület, amelyik magtárul szolgált. A végében volt egy kétszoba-konyhás cselédlakás. Édesapám mindig fogadott komenciós cselédet, aki ott lakott családotól. A magtár jó nagy volt. Lehetett 20 méter széles és 40-50 méter

hosszú. Urasági épület volt valamikor. Ennek lettünk négyen örökösei. Egynegyed az enyém, egynegyed az öcsémé, két kis Szarkáé, a másik feléből egynegyed a nővéremé, a másik a bátyámé. Le lett bontva a nagy magtár, és lebontott állapotban értékesítettük az anyagát. Sok jó téglá került ki belőle meg más anyag is.

Édesanya ápolása

Én segítettém anyukámnak is, amikor már nem tudott dolgozni. A tanyáról nem sok mindent kapott. Annyit még meg tudott tenni az első években, ha én elmentem dolgozni, megfőzött. De ez is csak az első évben volt, aztán az sem. Koros volt már, meg szívbeteg is. 11 élő gyerek volt a háta megett, még azon kívül vagy három meghalt. Nem lehet azt gondolni, hogy könnyű sorsa volt. Tehetetlen öregasszony lett. Én ápoltam hosszabb ideig, ebből körülbelül félévig volt súlyos állapotban. Nem mehettem el dolgozni mellőle. Magatehetetlen lett, emelgetni kellett. Húztam feljebb az ágyban, mert lecsúszott. Nem bírtam feljebb tenni, gyenge voltam én is. Olyan jó lett volna, ha valaki megemeli a lábát, hogy tegyük feljebb, de nem volt. Volt az anyámnak rajtam kívül másik tíz élő gyereke. Egyik itt volt, a másik ott. Legtöbb része Ladányban. Egynek sem jutott eszébe, hogy valamit adni kellene a húgunknak. Ha ápolja anyánkat, akkor nem tud dolgozni menni, nincs keresete. Írtam az egyik bátyámnak, az édes testvéremnek, aki apáról, anyáról testvérem volt, hogy segítsetek, mert most már nem bírom. A féltestvéreimtől nem is mertem ilyet kérni. Mi választ kaptam az édes bátyámtól? Herét nem tartunk, tessék dolgozni! Nagyon rosszul esett. A végén szóltam a féltestvéreimnek is, mert ugye a féltestvérek voltunk, nyolcnak az édesanyja volt, a nyolc Tóthnak. Úgy voltak vele, hogy ott vagyok én, meg van

oldva a probléma, nekik ott már semmi feladatunk. Volt, amelyik eljött meglátogatni. A legöregebb Tóth, aki tanyán lakott, ha bejött a faluba, az sose ment ki, hogy be ne jött volna hozzá. Néha hozott is a tanyáról ezt-azt; kiscsalambot; hogy főzzek valamit. A másik, aki ott lakott a faluban, az nem nagyon jött. Egyszer mondtam az öccsének, te csak azt tudod, hogy van egy 83 éves anyád. Egyebet sem tudsz, nem tudod mi baj van avval. Én mikor a tanyáról bejövök, mindig látom, hogy úgy kell a szájába berakni az enniválót, mert arra nem képes, hogy a kanalat megfogja. Mire a kanalat a szájához emeli, abban már nincs semmi. Etetni kell. Te el se jössz, nem tudod, hogy mennyit kell vele küszködni. Mikor nem egyfélék a gyerekek, ilyenné válnak. A Tóthok úgy voltak, hogy ott van a 3 kölyök, mert így beszéltek rólunk, segítsenek azok! Az értelme megvolt anyukámnak. Belátta a nehézségemet, gondolta is, hogy nem úgy kéne ennek lenni, de nem tudott mit tenni.

Megkapta az édes lányától, a Tóthtól: - Ne add neki azt a gyógyszert, haljon meg, oda való!- mondta nekem. Hát mit képzelsz te? Egy anyával meg lehet azt tenni, hogy nem segíték, nem könnyíték azzal a kis gyógyszerrel? Pusztuljon?- feleltem neki. Miért nem szerették? Baj van vele! Ez az első családjai közül a legfiatalabb volt. Nem tudok róla, hogy lett volna erre valami oka, hogy ilyen legyen az édesanyjához. Csak az, hogy teher az öreg.

Én másképp fogtam fel. Már akkor hívó voltam. Ő nem volt hívó. Nem volt az a szeretet benne, hogy felvállalta volna. Nem úgy gondolta, hogy nekem is az anyám, nekem is kötelességem volna a segítség, a szeretet.

No, a végén az utolsó évben, azt mondtam nekik, a családtagoknak: tovább nem bírom. Segítsetek! Ha nem segítetek, én is kibukok. Beláthatjátok, hogy nem bírom. Jöjjön valaki, hogy engem felváltson! Volt egy kertem is távolabb a háztól. Azt munkálni kellett volna. Hogy hagyjam ott anyukámat? Mikor még fel tudott kelni, elmentem a kertbe dolgozni. Mikor visszajöttem, azt mondta: Olyan soká jöttél, már a kútban is kerestelek. Megijedtem, hogy a kút körül jár, hajlong

bele. Ha bele esne, nem mosnám le magamról, hogy nem én löktem bele. Majd azt fogják mondani, hogy én löktem bele. Ilyesmi is megfordult az eszemben, hogy én leszek a bűnbak. Akkor azt mondtam nekik, így bírom tovább. Ha minden hónapban egy napszámot adtok ide, csak egy napra, akkor már elboldogulnék valahogy. Voltunk 11-en, hát ha 11 gyerek 11 napot áll, akkor már lemegy a hónap egyharmada. A többi meg majd elmegy valahogy. Azt mondták, jól van. De hogy legyen ez? Azt mondtam, akinek nincs tehetsége, hogy fizesse az egy napot, az jöjjön el, legyen itt. Nem úgy, hogy jövök reggel, este meg haza megyek, hanem 24 órát, mert én is mellette vagyok éjszaka is. Nem lehetett otthagyni se éjjelre, se nappalra egyedül. Akkor én lefekszek, ő meg álljon helyt. Nem sok reményem volt hozzá, hogy segítsenek. Lett volna, esetleg amelyik segít. Azt mondtam: éjjel-nappali szolgálat. De nem lett ez sehogy, mert a halál közbejött.

Halála után egy köszönő szót sem kaptam senkitől, bár nem is vártam. Csak az esett nagyon rosszul, amit még ma is nagyon nehezen tudok feldolgozni, hogy a két Tóth lány hogy viselkedett a temetés előtt. Elhívtam őket, hogy menjünk el, vásároljuk meg a temetkezésre a koporsót, meg amit kell. Eljöttek. Bementünk a temetkezési vállalathoz. Ott vannak a koporsók meg mindenek. Nohát, válasszuk ki, hogy melyiket vegyük. Korához való is legyen, ne a legordenárébb, hanem, amit a család jónak lát. Megállt az ajtónál az egyik is, a másik is. A te dolgod, olyat veszel, amelyet akarsz! - szemrebbenés nélkül mondták. Így álltak hozzá a temetéshez. Nem is az volt az ok, hogy nem szerették az anyánkat, mert nem volt ő rossz viszonyban a gyerekeivel eggyel se, vagy hogy azt mondhatnám, hogy kivételezett volna valamelyik gyerekével. Jöttek azok haza, de nem voltak arra szokva, vagy arra indíttatva, hogy valamiben is támogassák. Nem voltak ahhoz szokva, hogy segíteni kell. Hogy miért nem jöttek azután, nem tudom. Abban a házban éltem utána tovább, ugyanazt csináltam, mint azelőtt. A kert a két bátyámé lett, haszonélvezetileg az anyánké volt. Halálával a haszonélvezet megszűnt, úgy akkor a kert az enyém maradt. Azután már mehettem dolgozni. Téglagyárban is dolgoztam. A kert kicsi volt ahhoz, hogy abból megéljek. Minden talajmunkát nekem kellett volna egyedül csinálni, az meg nem egy női munka.

Anyai ház

Azt mondták a testvéreim, hogy enyém a ház, megkaptam. De hogy lett az enyém? Kifizettem nekik, megadtam az árát. Ez még a negyvenes években volt. Édesanyánktól örököltük mink hárman, a kis Szarkák, azt az öreg házat. Eredetileg nádfödeles volt, majd cserép alá lett téve. A bátyám azt mondta, hogy adjuk el azt a házat, mert ő tanyát szeretne építtetni. Kéne a ház ára, egyharmada az övé. Azt mondtam, hogy én nem egyezek bele a ház eladásba. Ha anyánk meghal, ebből a házból engem a Tóthok kisépernek, mert ez anyánk háza teljes 100 %-ban. Tehát a Tóthoknak is joguk van. Ráadásul az a ház már meg volt véve az ő apjuk idejében, Tóth Károly idejében, csak akkor az egy rossz öreg ház volt. Az apám idejében lett újraépítve. Akkor azt mondta az anyánk, hogy semmiképpen nem a 8 Tóthé a ház, hanem a 11 gyereké, benne a három kis Szarka is. Amennyi anyai rész volt benne, az apánk is annyit adott bele, hogy jogosak legyünk mi is, mint akármelyik Tóth gyerek. Azt mondtam: A ház az enyém lesz, én megveszem a házat, kifizetem nektek a rátok eső részt. Az apai örökségből örököltem a magtárból egy épületrészt. Annak az értéke 8.000 forint volt, ennyiért adtuk el. A házat megvettem 12 ezerért. Abban az időben 12 ezer volt a ház ára. Bár azt mondták a Tóth gyerekek, hogy az 30 ezret is megér. Nem fedte a valóságot, mert abban az időben ott, szemben elkelt ennyiért egy hasonló ház, amelyiknek a portája majdnem akkora volt, mint ezé. Abban padolt volt a szoba. Volt benne villany bevezetve, pince, két nagy

istálló. Ebben nem volt villany, földes volt a konyha, meg a két szoba is. Így vettem meg 12 ezer forintért. Az ára nem volt leértékelve. Megvettem. Nem kaptam egy szeggel sem többet, mint a többi. Pedig az ápolásért megérdemeltem volna, úgy gondoltam, de az anyám megnyugvására én nem kértem semmit. Nem bírta volna az a herce-hurcát, a Tóth gyerekektől elvenni a házat és nekem adni.

Végülis enyém lett a ház, de nem a gondozásért kaptam, hanem megvettem a testvéreimtől.

Akkor még minden földes volt, csak a konyha volt hatsarkos kővel lerakva, meg a folyosó ugyanolyannal. A többi minden földes. Villany nem volt. Petróleumlámpa világított. Víz sem volt. Kút az utcán volt. Ártézi kútra jártunk vízért. Majd idővel a vizet én bevezettettem, mikor már kifizettem a testvéreimet.

Munkás évek

Hol itt, hol ott kaptam munkát huszonévesen. Ahol kellett, mindent elvállaltam. Tengeritörés, répaszedés, amerre kellett. A falu jól ismert; Szarka gazduramnak a lánya most munkát vállal. – mondták. Azután már a következő évben másképp alakult a sorsom. Már az év kezdetén a téglagyárba mentem dolgozni. Karbantartónak vett fel a főnök. Ami előfordult, mindent csinálni kellett. Nehéz munka volt, mert talicskával kellett a szénport a kemence tetejére felhordani. Nehéz volt a meredeken feltolni. A kemencén felül kis lyukak voltak. Azokba kellett kis szenes kanállal becsurgatni a szénport bizonyos időközönként és lefedni a lyukat, így égettük a téglát.

Mindenes voltam a téglagyárban. Volt, hogy üzemanyagért kellett mennem Szeghalomra lovas kocsival.

Hogy jártam egyszer? Hazafelé jövet még a vasúton túl ballagtunk a lovakkal. Ott már voltak házak, úgy hívták Oncsa telep. Összetört a kocsi egyik kereke. Üzemanyaggal, öt vagy hat hordó gázolajjal volt megterhelve a kocsi. Ez több mint ezer liter, nagy súly. Most mit csináljak? A téglagyár hol van még? Egyedül voltam nő létemre. Ráadásul rugós lóval, és még hozzá háromhetes kiscsikója meg otthon hagyva. Nem akart várni, sietett volna haza a kicsihez. Ott nem hagyhatom az útszélen, mert az egyedül maradt ló kifordul a kocsiútra, és akadályozza a forgalmat. Mit lehet ilyenkor csinálni? Telefon nincs a közelben. A téglagyár nem azon az útvonalon volt, ahol én a kocsival. Derékszögben el kellett fordulni Dévaványa felé. Kifogtam a lovakat, fogtam a hajtószárat, kihajtottam. Ott hagytam az összetört kocsit az útszélen. Gondoltam, hogy a tele hordókat csak nem veszik le a kocsiról. Gyalog hazahajtottam a lovakat. Tartani kellett őket, nem szaladtak, örültek, hogy nem kellett húzni a kocsit. Olyan fél murák voltak, csendesek.

Pénzéhes sógornóm volt

Az öcsém foglalkozott disznóhizlalással is. Péksége volt, sok liszt meg más hulladék is keletkezett, ezen több malacot meg hizót felnevelt. Nekem is volt kettő malacom. Majd ha szállítunk, együtt adjuk le az öcsémével, így állapotunk meg. Akkor egy forinttal többet fizettek kilójáért a szerződéses hizónak, mint a nemszerződésesért. Az öcsém nevében lett leadva az én hizóm is. Az ő nevében lett kifizetve is. Ez így ment több éven keresztül. Egyik alkalomkor leadtuk a hizót. Úgy emlékszem, kétszáz kilón felül volt az enyém valamennyivel. Nem tartozott megnevezni az átvevőnek, hogy kié volt a disznó. Az öcsém nevében ment el, neki lett kifizetve is. Mikor megkapták a pénzt, mentem az én részemért. Úgy számítottam, hogy most is az egy forinttal magasabb árat kapom. Ekkor ért a meglepetés. Ebbe kötött bele a sógornő. Az a forint kilónként, az

a százvalahány forint az őket illeti, mert az ő szerződésükre ment el a malac. Hát mondtam az öcsémnek, mikor leszámolta a felesége a pénzt:

– Én ezt nem így gondoltam.

– Én se, - azt mondja - de mit csináljak? - Ha ahhoz ragaszkodom, ami jogos lenne, olyan veszekedést csap a feleségem, borzasztó pénzéhes.

– Ne veszekedjetek rajta, majd kibírom!

Ez volt az én életem: a lemondás.

Orvosnál

Mikor elhalt az édesanyám, a végén egy doktor egy zsidó orvosnál voltam háztartási alkalmazott, vagy úgy is mondhatnám, hogy mindenés, hisz mindent kellett csinálni. Reggel oda mentem, késő délután haza. Minden házi munkát nekem kellett elvégezni: mosás, takarítás, bevásárlás. Fűtőolajért a TŰZÉP-re jártam. Vízért kannával kellett menni, a közös kútra az utcában, mert a lakásba nem volt bevezetve a víz. Sok dolgom volt ott is.

További munka és nyugdíj

Nemcsak a pénzre volt szükség, hanem a 10 év munkaviszonyra, akkor annyi szolgálati idő kellett a nyugdíjhoz. Nyugdíjba nem a téglagyárból mentem, akkor már a tésztaüzemben dolgoztam. Kicsit tisztább volt, bár nem a tésztánál dolgoztam, takarító voltam. A 10 évet ledolgoztam, egy nappal többet is. Akkorra lettem 57 éves. 55 éves koromban mehettem volna nyugdíjba, de nem volt meg a 10 évem. Még kettőt rá kellett dolgozni. Most nyugdíjas vagyok. A kert megmaradt, az csak az én kertem maradt.

Felejték

Csak az a bánatom, hogy nagyon felejték már. Régen jobban eszembe jutott minden. Ami ötven évvel ezelőtt történt az jobban eszembe jut, mint ami egy órával ezelőtt. Általában így van az öregeknél. Így van nálam is.

Nem volt vidám a gyermekkor

Volt-e valami az életemben, ami jó volt? Nagyon keresni kell, hogy ilyet találjak, nem is jut eszembe ilyen. A gyerekeveim nem voltak vidámak, csak a dolog volt, mindig a munka.

Nehéz sorsom volt

Ez a háromféle család az én életemben nem volt könnyű, de ez nem volna könnyű senki más életében sem. Egyik testvéremnek sem volt könnyű, de én azt hiszem, nem tévedek, ha azt mondom, igencsak nekem volt a legnehezebb az összes közül.

Végig nem volt könnyű az életem.

Mi lesz veled?

Egyszer azt mondta a bátyám: Látom sötét jövődet.

Nem kérdeztem akkor, hogy mire gondol.

Aztán egyszer megkérdeztem tőle, mire gondolt akkor?

Erre azt válaszolta: Mi lesz veled, ha egyszer megöregszel? Itt vagy egyedül.

Azt mondtam neki: Az nem e te gondod, ahogy eddig volt, ezután is lesz valahogy. Hiszem, hogy nincs semmi a Jó Isten tudta nélkül, és én elfogadom, ahogy Ő elvégezte. Megvagyok elégedve a sorsommal, el tudom fogadni a magányt. Láttam a sokcsaladosokat, hogy az mennyi gonddal-bajjal jár, az se könnyebb. Pedig lett volna módomban férjhez menni, de az egyedül lévőket talán másképp veti a sors, mint a csaladosokat és sokmindenre megtanítja az élet. Az élet iskolája a próba. El tudtam fogadni a sorsomat úgy, ahogy a Jó Isten elvégezte. Sosem gyötört, hogy másképp akarnám.

Itt is elfogadtam mindent, ahogy van. Én azzal az elhatározással jöttem ide, hogy nagyon igyekszem majd az itteni rendet elfogadni, hogy könnyebb legyen az ápolóknak. Úgy gondolom, nincs is ezzel gond. Szeretjük egymást.

Mikor idekerültem Orosházára, az otthonba, még a kezdet kezdetén mondtam valakinek, hogy jönnek a gondolatok, de nem társalgok velük.

Rá hagyatkozva

Végezetre az az ige jutott eszembe: „Megöregedtem, de nem láttam, hogy a igaz ember elhagyatott volna.”

Bízom benne, ha a Jó Isten mellett maradok, nem leszek elhagyatva.

Nem is lettem elhagyatva!